

OBZORJA DUHOVNOSTI ZA MLADE U EUROPI*

JESÚS MANUEL GARCÍA

Università Pontificia Salesiana
Piazza Ateneo Salesiano, 1, 00139 Roma, Italija

Primljeno:
17. 4. 2005.

Pregledni
članak

UDK 253-052-
-053.6(4)

Sažetak

Svjestan različitog poimanja mladih u svijetu i u Europi, autor proučava svijet mladih Europljana usredotočivši se na one koji traže smisao. Uslijed nestanka tradicionalnih vrednota, mladi u Zapadnoj Europi danas žive u razdoblju »vječne mladosti« i nepripremljeni su za sučeljavanje sa životnim poteškoćama. Autor pokušava uočiti što je i na koji način moguće učiniti kako bi upravo ti i takvi mladi živjeli duhovnost, tj. kako pojedinci, skupine i zajednice žive svoj konkretni odnos u Duhu Isusovu. Nakon što postavlja pitanje postoji li i kakav bi mogao i trebao biti model duhovnosti za današnju mladež, autor predlaže da se od »practicirajuće« prijeđe na »hodočasničku« vjeru, jer je takav hod primjereniji današnjim mladima. Za promicanje projekta mladenačke duhovnosti potrebno je, uočava autor, stvarati prostore u kojima mladi mogu biti svjedoci vjere svojim vršnjacima. I današnji mladi spremni su na angažman i služenje, osjećaju želju za snažnim dojmovima i žeđ za apsolutnim. Duhovnost današnjih mladih može se promicati pomoću nekoliko oblika posredovanja, pri čemu autor drži posebno važnim pomoći mladima da izgrade vlastiti životni projekt, kako bi mogli prihvatiti vjeru kao povjerljivo predanje.

Ključne riječi: *pastoral mladih, duhovnost mladih u Europi, praticirajuća vjera, hodočasnička vjera, osobni životni projekt*

Nije mi namjera u potpunosti prikazati situaciju mladih u Europi ili odnosa mladih prema religiji.¹ Sučeljujući se s aktualnom kulturnom i crkvenom situacijom, pokušat ću jednostavno ponuditi nekoliko putokaza na duhovnom putu koji se danas mogu ponuditi mladima. Na početku ću spomenuti nekoliko pojedinosti koje su važne za jasnije određivanje teme.

Prije svega, predmet moga razmišljanja nisu samo mladi koji su uključeni u neku crkvenu skupinu nego prije svega oni koji još traže nešto što bi dalo smisao njihovu životu kao i oni kojima može pomoći po-

nuda i odgovor kršćanskog života prilagođen njihovim zahtjevima.

Svjestan sam, s druge strane, kako se danas ne može govoriti o mladima općenito. Valja priznati raznolikost definicije pojma »mladi«, koja ovisi o svakom razdoblju i o društveno-kulturalnim obilježjima konkretna okruženja u kojemu netko živi. Tako npr. zapadnoeuropsko društvo otkriva novu pojavu, »vječnu mladost«, i

* Naslov izvornika: *Horizontes de espiritualidad para los jóvenes en Europa*, u: »Misión joven« 44(2004) 324-325, 61-79.

njezino posljedično značenje za povećanje stanovništva².

Jednako se tako atribut »europski« može pričiniti pretjerano ambicioznim. Zapravo, nije tako. U društvu koje je sve više planetarno i globalizirano nije teško pronaći zajednička obilježja – s obzirom na ponašanje, uvjerenja i stavove mladih – počevši od kojih se može stvarati prijedlog mladenačke duhovnosti. Zajednička je, primjerice, društvena i kulturalna složenost³ u kojoj živi europska mladež danas. »Kulturalni arhipelag« obilježen je rascjepkanošću koja neobično komplicira bilo kakav odgojni napor koji sebi kao cilj postavlja ujedinjenje osobe. Zajednički su i kulturalni modeli koje zapadnoeuropsko društvo nudi, »s mnogim bogovima i istinama i, možda zbog toga, ni s jednim«, kao odsjaj etičkog pluralizma i relativizma koji otežava stvaranje bilo kakvog projekta života.

Zbog toga nas ne čudi što su mladi prvi koji plaćaju taj rasap tradicionalnih vrednota našega zapadnog društva, jer dopuštaju da ih zahvati egzistencijalna praznina, nezainteresiranost, individualizam, subjektivizam, materijalizam i hedonizam.⁴

Doista, iza prividne slike pragmatičnih, sigurnih i slobodnih mladih krije se stvarnost koja je mnogo više zabrinjavajuća za odgoj u vjeri: slaba mladež, nesigurna i nepripravljena za sučeljavanje sa životnim poteškoćama. Tu se nastoji smjestiti moj prilog o duhovnosti mladih.

Pod »duhovnošću« ne razumijevam neku apstraktnu stvarnost koju je teško definirati, gotovo neko »fluidno« stanje – kao što to propovijedaju neki, nego duhovnost koja je izričito povezana sa »životom u Duhu«, i to Duhu Isusovu. U svom potpunom značenju, »duhovnost« se odnosi na konkretan odnos pojedinca, skupine ili zajednice s Bogom i, kao posljedica, na ostvarivanje u korist Kraljevstva.

Ne možemo zamisliti neku nepovijesnu i nevremensku »duhovnost«. Kakav god bio prijedlog koji sebe naziva »duhovnim« morat će biti smješten u konkretan povijesni i sociološki kontekst. U slučaju Europe, to je pluralističko, multikulturalno, pluri-religiozno i vrlo sekularizirano društvo.

Ipak, moram još nadodati da se riječ »duhovnost« ne može svesti samo na kršćansko poimanje. Nekršćanske su religije jednako kao i laička strujanja povezani s duhovnošću.

Kad je riječ o mladima, primjećujemo da se duhovno traženje mnogih mladih ne može definirati kao »kršćansko«. To nas ipak ne priječi da, pažljivo analizirajući to

¹ Usp. npr.: COMMISSIONE DELLE COMUNITÀ EUROPEE, *Libro Bianco della Commissione Europea. Un nuovo impulso per la gioventù europea*, studeni 2001, u: http://europa.eu.int/eur-lex/it/com/wpr/2001/com2001_068lit01.pdf; CENSIS, *I giovani e la cultura nell'era della comunicazione*, 8. studenoga 2002, u: <http://www.censis.it/censis/ricerche/2002/cei/>; CIS, *Religion (International Social Survey Programme), Estudio 2301* (rujan 1998), Madrid 1999. O odnosu odraslih i mladih usp.: P. DONATI, *Quale ricambio generazionale?*, u: http://www.augustea.it/dgabriele/italiano/home_donati2.htm, 07.03.2001.

² Usp. A. CAVALLI – O. GALLAND (ur.), *Senza fretta di crescere. L'ingresso difficile nella vita adulta*, Liguori, Napoli, 1996, str. 7. Brojne novije studije smatraju mladom osobu dobi između 15-17 godina i 30-35 godina. Usp. F. GARELLI, *I giovani di oggi e le loro attese*, u: »Note di Pastorale Giovanile« 36(2002)2, 6-11; G. MILAN, *Disagio giovanile e strategie educative*, Città Nuova, Roma, 2001, str. 8; C. BUZZI – A. CAVALLI – A. DE LILLO (ur.), *Giovani del nuovo secolo. Quinto rapporto IARD sulla condizione giovanile in Italia*, Il Mulino, Bologna, 2001, str. 525-527.

³ Izričaj »složenost« obično se upotrebljava za označavanje karakteristične kulture ekonomski razvijenih društava koja su u potpunosti proživjela procese sekularizacije i modernizacije. Usp. M. POLLO, *Le sfide educative dei giovani d'oggi*, Elle Di Ci, Leumann, 2002, str. 7-8.

⁴ Usp. R. ZAPPALÁ, *La cultura dell'unità. Orizzonti per una nuova formazione umana*, u: »Unità e Carismi« 9(1991)3/4, 13.

traženje, otkrijemo važne i znakovite poticaje za razmišljanje i ostvarivanje prijedloga kršćanske duhovnosti.⁵

1. POSTOJI LI MODEL MLADENAČKE DUHOVNOSTI?

Ne možemo izabrati model duhovnosti koji bi se mogao proširiti među mladima, a da prije ne protumačimo mjesto koje religija zauzima u njihovu životu. Pokušat ću ukratko opisati neke razloge tog odnosa.

– Pastoral mladih ne može zanemariti *rubno mjesto koje zauzima religija*, kao institucija, u europskom društvu. S druge strane, religija se teško može predstaviti kao snaga sigurnosti i jedinstva⁶, a često se pojavljuje kao destruktivna snaga⁷.

Religija, iako je i dalje prisutna, nije dio svakodnevice velikog dijela mladih koji ne žele veslati protiv struje. Pred tim gubitkom institucionalne kontrole vjerovanja i subjektivizacije vjere, ne drži se problematičnim miješanje najrazličitijih religioznih tradicija u obliku religioznog sinkretizma ili eklekticizma: »Živi Bog« – podsjećaju španjolski biskupi – »udaljen je iz svakodnevnog života, koji prisvajaju najrazličitiji idoli«⁸. To je nešto poput »religioznog ekumenizma« ili *mješavine vjerovanja* čija je glavna svrha da posluži pojedincu za njegove osobnu uporabu.⁹

Na taj se način javlja želja da se društvo organizira na racionalnim više negoli na objavljenim načelima. Socijalizacija pojedinaca na temelju tradicije, religije, morala, prepušta mjesto djelovanju koje promiče medijatička informacija i svijet slike.¹⁰

Ta situacija osnažena je industrijskom revolucijom, koja je olakšala diferencijaciju društva koje će se, obilježeno raznolikošću i mnogostrukošću raznih područja, organizirati prema vlastitim zakonima. Bog, re-

ligija i sve što je sveto čine se nepotrebnim za podržavanje svijeta. Religija prestaje biti sveobuhvatni okvir koji je određivao vrijednost svake osobe i svake stvari, i postaje jedan od čimbenika, zajedno s mnogim drugima, odnosno čimbenik koji je poput ostalih podređen novim načelima orijentacije i organizacije kao što su subjekt, razum, tehnika, povijest, napredak ili društvo.¹¹

⁵ Moj prijedlog slijedi pravac što ga je zacrtao prof. J. SCHEPENS na svojim predavanjima u okviru predmeta *mladenačka duhovnost* na Salezijanskom papinskom sveučilištu u Rimu. Usp. H. HERBRETEAU, *Come accompagnare i giovani verso l'esperienza spirituale*, Elle Di Ci, Leumann, 2001. Skladno i aktualno razmišljanje o *mladenačkoj duhovnosti* nudi i prof. Tonelli na svojim tečajevima i u svojim publikacijama. Usp. npr. R. TONELLI, *Una spiritualità per la vita quotidiana*, Elle di Ci, Leumann, 1991; ISTI, *Per la vita e la speranza. Un progetto di pastorale giovanile*, LAS, Roma 1996.

⁶ U današnjoj Španjolskoj religioznost se iskazuje u tri oblika: od onih koji su deklarirani i praktični vjernici, preko onih koji nekoliko puta ili jedanput godišnje prakticiraju svoju vjeru, pa do onih koji ne vjeruju, nezainteresirani su ili su ateisti. Usp. CIS, *Religión (International Social Survey Programme)*. Vidi također: E. BUENO DE LA FUENTE, *España entre cristianismo y paganismo*, San Pablo, Madrid, 2002, str. 51-55; P. GONZÁLEZ BLASCO – J. GONZÁLEZ-ANLEO, *Religión y sociedad en la España de los 90*, Fundación Santa Maria, Madrid, 1992; J. ELZO – P. GONZÁLEZ-ANLEO, *Jóvenes españoles '99*, Fundación Santa Maria, Madrid, 1999.

⁷ Po mišljenju gotovo polovice Španjolaca (47,6%), »promatrajući ono što se događa u svijetu, religije su više izvor sukoba negoli mira«. Osim toga veći dio, tj. 56,9%, nasuprot manjem dijelu od 20% koji se s time ne slaže, drži da su »vjernici često pretjerano netolerantni prema drugima«. Usp. CIS, *Religión, nav. dj.*, pitanje 19.

⁸ CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Plan pastoral de la Conferencia Episcopal Española 2002-2005*, Edice, Madrid, 2002, str. 8.

⁹ Usp. LL. OVIEDO TORRÓ, *Algunos rasgos acerca la religión en España*, u: »Razón y fe« (2002) 1250, 296-297.

¹⁰ Usp. G. LIPOVETSKY, *El imperio de lo efímero*, Anagrama, Barcelona, 1986, str. 256-257.

¹¹ Usp. J. MARTÍN VELASCO, *Ser cristiano en una cultura posmoderna*, PPC, Madrid, 1997, str. 18.

U tom se kontekstu shvaća kako i prenošenje vjere postaje problematično: »Jedna od najtežih činjenica koje su se dogodile u Europi posljednjih pola stoljeća jest prekid prenošenja kršćanske vjere u širokim slojevima društva. Tradicionalni kanali prenošenja vjere (obitelj, škola, društvo, javna kultura) su izgubljeni, zaboravljeni ili oslabljeni. Novi naraštaji više ne poznaju i ne prepoznaju znakove Boga živoga i istinitoga ili znakove utjelovljenja, smrti i uskrsnuća Isusa Krista za nas. Potvrđujemo da u velikoj mjeri ne uspijevamo prenijeti vjeru mladim naraštajima.«¹² Riječ je o krizi koja postaje još ozbiljnija zbog otežane komunikacije i dijaloga među raznim naraštajima zapadnoeuropskog društva. Škola, Crkva i, nadasve, obitelj nailaze na velike poteškoće u prenošenju ideja, stavova i religioznih iskustava mladima.¹³

– *Sigurnost i samoostvarenje*, kao i razvoj vlastitog unutarnjeg života, ne traže se toliko u institucijama, nego se mnogo više čuvaju za područje privatnoga. U taj isti društveni proces uključena je i Crkva. Većina ljudi na Zapadu ne smatra Crkvu »zajednicom« s kojom bi se uvijek i u svim dijelovima identificirala, nego servisom za zadovoljavanje privatnih religioznih potreba. Crkva na taj način postaje organizacija s kojom se osoba mjestimično i djelomično poistovjećuje, dok religija istovremeno postaje predmetom potrošnje za zadovoljenje vlastitih potreba.

– Kršćanska identifikacija u sadašnjem društvu nailazi i na druge velike poteškoće: u mnogim dijelovima Europe kršćanski se navještaj sučeljava s mladima kojima u sve većem broju nedostaje »religiozno pamćenje«. Mardones o tome kaže: »Živi se sadašnjost i na površini stvarnosti. To je sadašnjost bez prošlosti i bez tradicije. Ljudsko biće je biće koje se kreće bez određenoga cilja, bez povijesti, ograničenoga pam-

ćenja, bez vjerodostojnih uspomena i bez moralne snage da joj povijesti nametne smisao ili smjer.«¹⁴

Odgovijatelj mladih u vjeri susreće se s ideološkom panoramom koja je u biti pri vremena, pokretna i nepostojana.

U prividnoj suprotnosti s onim što je ovdje rečeno postoji s druge strane *žed za misterijem, dubinom i svetim*, koja često vodi prema čudnom traženju na putevima ezoterizma, istočnih mistika i transpersonalnih psihologija. Živimo u vremenu nezainteresiranosti i lakovjernosti, sekularizma i postsekularizma, desakralizacije i sakralizacije.¹⁵

Posljedice svega što je rečeno lako se mogu otkriti kad je posrijedi pastoral mladih. Spomenut ćemo samo neke od njih.

– Teško je vjerovati i živjeti kao kršćanin bez poznavanja i pounutarnjenja *povijesti koja govori o Božjem djelovanju*. U temeljima naše kršćanske vjere ne nalazi se neka naravna religioznost ili apstraktna ideologija. Kršćanska se vjera temelji na uvjerenju da se Bog ne objavljuje samo u svakom čovjeku i u svemiru nego, nadasve, u povijesti. Kršćanski Bog objavljuje se čovjeku posredstvom svoje riječi, koja je

12 CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Plan pastoral de la Conferencia Episcopal Española 2002-2005*, Edice, Madrid, 2002, str. 28.

13 Usp. C. VALDIVIA, »La familia«, u: F. A. ORIZO – J. ELZO (ur.), *España 2000, entre el localismo y la globalidad*, Fundación Santa María, Madrid, 2000, str. 111-123.

14 J. M. MARDONES, *En el umbral de mañana. El cristianismo del futuro*, PPC, Madrid, 2000, str. 33. Usp. J. M. RÓVIRA I BELLOSO, *Fe y cultura en nuestro tiempo*, Sal Terrae, Santander, str. 43-48; MARTÍN VELASCO, *Ser cristiano*, str. 56-57.

15 Usp. P. BERGER, *Una Gloria lejana. La búsqueda de la fe en época de credulidad*, Herder, Barcelona, 1994, str. 3; L. GONZÁLEZ-CARVAJAL, *Ideas y creencias del hombre actual*, Sal Terrae, Santander, 1996, str. 176-178.

osobito prihvaćena u životu izraelskog naroda i na jedinstven, konačan i nenadmašiv način u osobi Isusa Krista. Onaj tko želi doznati tko je Bog, koji je njegov projekt za čovjeka i za povijest, mora se stoga ravnati po povijesti koju Bog kazuje u čovjeku. To nužno posredovanje pretpostavlja ozbiljnu poteškoću za život vjere, posebice stoga što mladi žive uronjeni u kulturu u kojoj prevladava površni i promjenjivi imanentizam.¹⁶

– Bez *poistovjećivanja s nekim simbolima*, tradicijama, običajima, govorom... teško je zamisliti pripadnost kršćanskoj zajednici. Bez uvođenja u stvarnost simbola koji je sposoban probuditi osjećaj za transcendentno, bit će teško proširiti racionalnost ljudskoga bića i ispraviti ili ozdraviti jednostrano viđenje koje nudi moderna kultura.¹⁷

– Dosljednost u vjeri uz to pretpostavlja *prihvaćanje* onih *vrednota* koje su blisko povezane s religioznom porukom. Umjesto toga, danas vidimo kako netko može usvojiti neke vrednote kršćanstva a da se pritom nužno ne identificira sa zajednicom vjere. Netko može prihvatiti vrednote evanđelja a da se pritom ne osjeća njegovim sudionikom ili da ne bude barem dijelom zajednice vjernika.

– *Pomanjkanje spomena* pretpostavlja isto tako i da mladi čovjek lako ne poznaje *doktrinarne sadržaje* u kojima se oblikuje vjera, obrede po kojima se slavi, oblike života, uporabe i običaje koje vjera uzrokuje, povijest skupine, način mišljenja koji se očituje u zajednici, u umjetnosti, u estetskim proizvodima i u znanosti o vjeri.

Odgojitelj mladih u vjeri dobro će učiniti budu li promicali susrete i kritički dijalog između vjere i kulture. »Kristovo evanđelje«, podsjeća nas saborska Konstitucija o Crkvi, »stalno obnavlja život i kulturu paloga čovjeka« (GS 58). Vjera ima kri-

tičku ulogu s obzirom na kulturu, a kultura sa svoje strane potiče veće čišćenje i mišljenje izričaja, ponašanja i kršćanskog predstavljanja u mjeri u kojoj su neprikladni za neko određeno vrijeme i mjesto.

2. PRIJELAZ OD »PRAKTICIRAJUĆE« NA »HODOČASNIČKU« VJERU

Nestanak normativnog zahtjeva religije i pritiska koji je prije olakšavao postupnu identifikaciju, obavezuje današnjeg čovjeka – napose mladoga – da selektivno oblikuje vlastiti identitet na temelju osobnog iskustva i sklonosti. Ta religija »po izboru« omogućuje niz različitih tipologija budući da se odnosi na identifikaciju s Crkvom i s religijom. Sa svoje će se strane ograničiti na prikaz, među ostalim¹⁸, dvaju modela –

¹⁶ Španjolski biskupi izjavljuju: »Moderna zapadnoeuropska javna kultura svjesno se i odlučno udaljuje od kršćanske vjere i korača prema *imanentnom humanizmu*. Uključeni smo u Europu, a poslije pada Berlinskog zida još se jasnije pokazalo kako kulturalni sklop koji možemo nazvati 'moderna kultura' ima prije svega potpuno nereligiozno lice, ponekad protukršćansko i s javnim očitovanjima protiv Crkve.« CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Plan pastoral de la Conferencia Episcopal Española 2002-2005*, nav. dj., str. 7.

¹⁷ Usp. J. MARTÍN VELASCO, *La transmisión de la fe en la sociedad contemporánea*, Sal Terrae, Santander, 2002, str. 140-142.

¹⁸ Drugi model je npr. »fundamentalistički model«. Riječ je o manjem broju mladih koji usvajaju stil »integrističke« vjere. Sučeljen sa svakodnevnim napetostima društva u kojemu živimo, fundamentalistički vjernik traži sigurnost prionuvši uz ono što nije uspijevalo u prijašnjim naraštajima. To je vjera koja prije svega po svaku cijenu traži sigurnost, a nalazi je u integrističkim pokretima za silovitu potvrdu službenoga crkvenog nauka. Oni koji pripadaju toj skupini običavaju se resiti radikalizmom i žarom onih koji posjeduju istinu. Fundamentalistička je vjera bojažljiva. Iza traženja sigurnosti i nepokolebljivosti u obrani onoga što kaže Učiteljstvo krije se duh nesiguran pred stvarnošću u kojoj valja živjeti; suočeni s nesigurnošću koju proizvodi svijet, pripadnici fundamentalističke vjere raskidaju

»prakticirajućeg« kršćanina i »hodočasnika«¹⁹ – koji na određeni način mogu ukratko objasniti bitne razloge prijelaza od *baštinjene* na *prihvaćenu*²⁰ vjeru.

Pod »prakticirajućim« kršćaninom razumijevamo kršćanina koji ispunjava svoje vjerske i moralne dužnosti i gaji naklonost prema religioznoj instituciji. »Hodočasničkog« kršćanina međutim obilježavaju siromašniji sadržaji i traženje sigurnosti u njegovu odnosu sa zajednicom i s konkretnim skupinama.

Razlika između jednog i drugog modela ovisi, prije svega, o institucionalnoj kontroli. »Practicirajući« kršćanin se prilagođuje stalnim pravilima i propisima, s obilježjem obaveze. Obdržavanje, iako je osobno, uvijek zadržava zajedničarsku nakanu.

»Hodočasnički« kršćanin, naprotiv, razumijeva vjeru polazeći od sebe, a ne od povezanosti s institucijom. Na taj način, kad pojedinac pristupi uz neki kolektivni ili masovni oblik, prakticiranje vjere je slobodno i više se temelji na osobnoj negoli na institucionalnoj odluci.

Spomenuta dva modela na različiti način razumijevaju religiozno vrijeme i prostor. »Practicirajući« kršćanin je vezan uz stabilnost župe. »Hodočasnik« ne računa s određenim područjem, nego s itinerarijem, hodom.

»Hodočasnik« je mlad čovjek koji traži, koji istražuje razne puteve unutar i izvan kršćanske tradicije, koji prakticira svoju vjeru na neovisan, dobrovoljan i rascjepkan način. To je mlad čovjek koji pristupa vjeri samo zato da nađe odgovore na svoje egzistencijalne potrebe i koji potvrđuje svoju vjeru pronalazi u svojoj subjektivnoj sigurnosti. To je vjera koja, s druge strane, u velikoj mjeri ovisi o osobinama i stilu života neke osobe, o njezinim značajnim susretima i o onome što čita. To je oblik subjektivne vjere koja je obilježena eksperi-

mentalnom i emocionalnom dimenzijom, vjere koja uočava – premda nejasnu – prisutnost božanskoga pomoću afektivne unutarnjosti. Posljedično tome, model hodočasnika suzdržan je i kritičan prema svemu što pretpostavlja tradiciju i instituciju.²¹

Kao primjer »hodočasničke« duhovnosti možemo spomenuti iskustvo Taizéa, koje je kasnije oponašano na svjetskim danima mladeži (Santiago, Pariz, Rim...). Nova formula omogućuje mladima i odraslima raznoliko i prilagodljivo sudjelovanje, pri čemu se svatko zalaže onoliko koliko želi. U tim je susretima bitna otvorenost svima. Unatoč nužnoj organizaciji, stvara se osjećaj da je svatko »dobrodošao«, kakav god bio njegov identitet.

Polazeći od smirene kritike, iskustvo »hodočasnika« može biti značajno za duhovni život ukoliko promiče veće poznavanje samih sebe, podsjećajući na potrebu trajnog čišćenja i unutarnjeg života.

Prihvaćanje nedostatka sigurnosti tipično je za mlade koji žive u svijetu u pokretu. Ne nastoji se sve kontrolirati, nego se nepredvidljivom daje širok prostor. U životu mistika kršćanske tradicije nalazimo brojne primjere kod kojih se duhovni život predstavlja kao nesiguran hod pun prepreka. Dovoljno je pomisliti na »Ušpon na brdo Karmel« svetog Ivana od Križa ili, da spomenemo jednoga suvremenog autora,

s tim svijetom i radije sebi izgrađuje usporedni svijet zaštićen od zaraze. Usp. J. GONZÁLEZ-ANLEO, *Los católicos españoles en el umbral del siglo XXI*, u: »Sociedad y Utopía« (1998)11, 280-283.

¹⁹ Usp. D. HERIEU-LEGER, *Le pèlerin et le converti*, Flammarion, Paris, 1999.

²⁰ Usp. P. GONZÁLEZ BLASCO – J. GONZÁLEZ-ANLEO, *Religión y sociedad en la España de los 90*, Madrid, Fundación Santa María, 1992, str. 186-193. Vidi također: J. GONZÁLEZ-ANLEO, *Los católicos españoles en el umbral del siglo XXI*, u: »Sociedad y Utopía« (1998)11, 265-283.

²¹ Usp. J. GONZALES-ANLEO, *Los católicos españoles*, 265-283.

na Nouwenov »Duhovni život za suvremena čovjeka«.

Hodočasnik iz Taizéa, Lourdesa, Rima, Compostele itd. ima određeni identitet, ne odgovara jednostavno logici *marketinga*, osim ako je riječ o istinskom duhovnom traženju. Ne korača bez cilja. Pojedinač dozvoljava da ga vode putevi kojima su drugi prošli prije njega. Osjetiti se hodočasnikom pretpostavlja na određeni način ući u kršćansku tradiciju. Više od obreda pobožnosti, to može postati preoblikovanje postojanja. Zato valja izaći iz kuće, ostaviti lagodnosti obiteljskog okruženja. Prije negoli se započne put postavljaju se dva pitanja: Što želim ponijeti sa sobom? Što želim ostaviti? (usp. *Lk 9,3*). Ustati podrazumijeva prekid s redovitim životom i, iznad svega, napuštanje onoga što ti priječi da hodaš.

Mjesto hodočašćenja uvijek je određeno sveto mjesto. Hodočasnik traži Boga premda obično otkriva da Bog ne odgovara onako kako je on to sebi zamislio. Za vrijeme hoda doživljava iskustvo približavanja Bogu i, istovremeno, da ga nikad ne dostiže. Napast hodočasnika jest vjerovati da je već stigao. Naprotiv, on je tek krenuo na put: stizati znači polaziti.

3. PUTOKAZI ZA PROJEKT MLADENAČKE DUHOVNOSTI

Ne namjeravam odgovoriti na izazove koji proizlaze iz opisane situacije; ovdje ću se ograničiti na predlaganje nekoliko elemenata odgojnog i pastoralnog obilježja, koristeći model »hodočasnika«, no ne isključujući model »prakticirajućeg« kršćanina.

3.1. Prva evangelizacija

U većem dijelu Europe osjeća se neizbježnom hitnost prve evangelizacije.²²

Veliki broj mladih još uvijek nije čuo navještaj Radosne vijesti. Stoga oni nisu sposobni pounutarnjiti kršćansku poruku kao hranu za svoj život. Njihova religiozna nepismenost dijelom je posljedica predrasuda o kršćanskom životu koje, opravdano ili neopravdano, postoje. Europa postaje misijska zemlja u kojoj cvjetaju oblici neodređene religioznosti. Nužno potrebna zadaća odgojitelja bit će da razmišlja kako mladima prvi put predložiti kršćansku poruku.

U sadašnjoj situaciji prvi navještaj zasigurno neće izazvati vjersko obraćenje velikih skupina. Život mladih može se međutim obogatiti velikodušnim humanizmom.

Navještaj neće moći kao prije računati s društvenim institucijama (obitelj, škola, župa itd.) koje su gotovo automatski osiguravale prenošenje vjere i napredovanje duhovnog života. Više negoli u prošlosti, nastojat će se naglasiti preoblikovateljska snaga kršćanske poruke.

Mladi danas od kršćanske poruke očekuju ideale i pogled u budućnost više negoli doktrinarni pravorijek, putokaze za razmišljanje, više negoli nauk, usmjerenje više negoli krutu metodologiju, otvorenost prema pluralističkoj kulturi više negoli naganje na integristička i fanatična stajališta.

Kršćanska poruka morat će pokazati kako se izgrađuje život pomoću evanđeoskih vrednota, kako se daje značenje vlastitim činima, polazeći od životnog i osobnog pristajanja, koje ne može biti obeshrabljeno zabranama i pravnim propisima. Mladi očekuju navještaj koji tumači zašto čovjek živi, razloge koji su temelji vršenja

²² Usp. IVAN PAVAO II, *Ecclesia in Europa. Crkva u Europi. Apostolska postsinodska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim muškarcima i ženama te svim vjernicima laicima o Isusu Kristu koji živi u svojoj Crkvi – izvoru nade za Europu*, Dokumenti 136, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2003, br. 44-65.

ne samo slobode »od« nego, nadasve, slobode »za«.

Drugim riječima, nepoznavanje govora vjere otežava usvajanje kršćanske poruke.²³ Ako mladi ne posjeduju religiozni spomenik govora kojim bi ga priopćili, nužno je potrebno hitno stvoriti prostore u kojima će oni sami moći biti svjedoci vjere pred svojim vršnjacima. Djelotvornost prvog kršćanskog navještaja u dobroj će mjeri ovisiti o sposobnosti uključivanja mladih u navještaj. Zapravo, naša je zadaća obnoviti izvornu kršćansku tradiciju: »mladi, misionari mladih«²⁴.

3.2. *Angažman i služenje prije svega*

Prakticirati ljubav prema bližnjemu znak je istinske ljubavi prema Bogu. U aktualnom mladenačkom okruženju čini se da se angažman ponajviše postavlja kao oblik otvaranja prema Bogu. Susret s Bogom ostvaruje se u mnogim slučajevima pomoću raznih oblika služenja drugima. Čini se da je za veliki dio mladih društveno djelovanje idealan put usvajanja osjetljivosti za određene vrednote koje nadilaze neposredni trenutak i koje mogu otvoriti prostor za susret s Bogom.

Oblici angažmana mogu biti vrlo brojni: pomoć prijatelju, pomoć suučenicu u razredu, doprinos rješavanju nekog problema u gradskoj četvrti, solidarnost s najpotrebitijima, doseljenicima, nepoznatima itd. U vrijeme medijske globalizacije potrebni su pred našim očima, uvijek i svugdje. Druga područja traže možda hitniji angažman: ekološko zalaganje za spašavanje prirode i okoliša ili angažman za mir, koji je ugrožen na pojedinačnoj, mjesnoj ili međunarodnoj razini. Tako se rađa nov oblik služenja kao što su mjesni ili međunarodni volontarijat.

U vrijeme subjektivizma i individualizma, kao što je već spomenuto, solidarnost

se ne može automatski pretpostaviti. Zapravo je malo mladih koji se zanimaju za zajedničku stvar ili mladih koji surađuju u politici. S kršćanskoga motrišta, možda moramo uspostaviti mostove, koji su mladima vjerodostojni, između društvenog angažmana i teološke vrijednosti tog istog angažmana. Prisutnost odraslih koji ozbiljno shvaćaju zapovijed ljubavi prema drugima, riskirajući i svoj vlastiti život, bit će poticaj mnogim mladima koji su prestali vjerovati u učinkovitost riječi. Srećom, u Crkvi ne nedostaje muškaraca i žena, značajnih svjedoka etičke ljepote, humanosti i kršćanske vjere, koji mogu nastaviti privlačiti mlade za sve više ideale. Nažalost, nedovoljno je mašte i kreativnosti kako bi predstavljanje tih modela obnovilo oduševljenje mladih.

3.3. *Unutarnjost, meditacija i molitva*

Prema novijim istraživanjima, većina mladih kaže da moli. Proučivši malo pomnije svaki pojedini slučaj, dolazimo do zaključka da je zapravo riječ o povlačenju u vlastitu intimnost, bez zanimanja za vanjski svijet. Današnji su mladi međutim daleko od onoga »biti sâm s onim za koga znamo da nas ljubi« na što nas podsjeća sveta Teresija Avilska u svojoj knjizi *Život*.

U tome smislu mlade valja uvesti i ogojiti za istinsku molitvu.²⁵ To uvijek pret-

²³ Usp. P. BABIN, *El lenguaje de la nueva cultura*, Paulinas, Madrid, 1993.

²⁴ Usp. R. BERZOSA, *Evangelizar en una nueva cultura*, San Pablo, Madrid, 1998; L. GONZÁLES-CARVAJAL, *Los cristianos del siglo XXI. Interrogantes y retos pastorales ante el tercer milenio*, Sal Terrae, Santander, 2000.

²⁵ Među vrlo bogatom literaturom o molitvi, ograničavam se na spominjanje sljedećega djela: J. A. GARCÍA-MONGE, *Unificación personal y experiencia cristiana. Vivir y orar con la sabiduría del corazón*, Sal Terrae, Santander, 2001. Na str. 42-44 nalazi se osnovna bibliografija o molitvi.

postavlja ambijent u kojemu se moli, katehezu i praćenje. Danas nedostaje tog uvođenja, pa i u obiteljima koje izjavljuju da su kršćanske. Budući da jednako tako nedostaje kulture unutarnjosti, vrlo je komplicirano govoriti o mladenačkoj duhovnosti. Da bi se molilo, potrebno je, prije svega, malo »mentalne higijene«. Ako nedostaje unutarnji život, teško će napredovati sjeme Radosne vijesti. Sjeme koje padne na stjenovito tlo ne može uroditi plodom.

U aktualnom europskom kontekstu mnogi mladi više ne dolaze u kontakt s unutarnjom dimenzijom svoga života jer su uronjeni u »umjetni« svijet, kojim vladaju ritmovi i zvukovi sveprisutne glazbe i euforija kraja tjedna. Kad se glazba priguši, javljaju se pitanja o svijetu, ljudima, sebi samome. U tim se trenucima osjeća nedostatak sugovornika koji će pratiti osobno razmišljanje mladih.

S druge strane, mladi su zatočnici snage slike, koja je posvuda prisutna, na televiziji i na ulicama. Te slike bude snažne, a ponekad i proturječne osjećaje. Sve to mlade tjera da se zatvore u sebe same. Ne uče se dijalogizirati s osjećajima jer ne postoji unutarnji prostor u koji bi se povukli.

Takva situacija ozbiljna je prijetnja duhovnom životu, ne samo za mlade nego i za odrasle. Unutarnjost čovjeka izgrađuje se i hrani na temelju afektivnih i stvarnih odnosa, iskustva ljepote, prijateljstva, poznavanja tajni čovjeka, svijeta i svemira. Nema sumnje da je izgradnja tog unutarnjeg svijeta, nadahnutog Duhom, prvotni zadatak odgojitelja mladih u vjeri. Ako mladi čovjek ne nauči ući u samoga sebe i slušati se u dubini, neće slušati ni Boga ni druge.²⁶

Što učiniti da bi se u mladima potaknula želja za produbljenijim unutarnjim životom? Spomenut ću nekoliko iskustava koja, daleko od odgojiteljeve osude, mogu potaknuti otvaranje prema transcenciji.²⁷

3.3.1. Želja za snažnim dojmovima

U današnjem društvu, lišenom velikih projekata, razvija se želja za snažnim dojmovima. Neki adolescenti i mladi njeguju želju za krajnjim opasnostima, a osjećaju da im se ne može dogoditi ništa nepopravljivo. Drugi mladi igraju se smrću: pretjerano konzumiranje alkohola, automobilske utrke, opasni sportovi... Stavljajući se na kušnju smisao života, izlažući vlastito tijelo. Ta pojava nije nova. Novo je, za promjenu, ekonomsko okruženje blagostanja, koje izaziva logičnu zbuđenost kod onih koji proučavaju tu pojavu.

Neki odgojitelji upotrijebili su, s posebno ranjivim mladima, tu vrstu vrlo opasnih sportova kao sredstvo odgojne vrednote. Sučeliti se s opasnošću, uvijek »pristojnom«, može biti poticaj za duhovni život: otkriće vlastite slabosti, neizvjesnosti vlastitog postojanja.

3.3.2. Gubitak drage osobe

Nitko ne može izbjeći bol koju uzrokuje fizički gubitak nečega ili nekoga dragoga. U svim razdobljima života mogu se dogoditi afektivne povrede: kraj prijateljstva, rastava braka, smrt drage osobe i drugo. Svaki od tih trenutaka može se pretvoriti u veoma vrijedan trenutak duhovnog rasta. Svaki gubitak dovodi u pitanje same temelje vlastitog postojanja i identiteta.

3.3.3. Prvi koraci u ljubavi

Treće iskustvo je otkriće osjećaja ljubavi. Tko je drugi? Zašto ga volim? Nakon što prođe prvi emotivni poticaj, dolazi vrijeme davanja i primanja, traženja sreće

²⁶ Usp. D. BONHOEFFER, *La vita comune*, Queriniana, Brescia, 31971, str. 148-149.

²⁷ Usp. HERBRETEAU, *Come accompagnare*, str. 37-47.

drugoga. Smiren odnos omogućuje unu-
tarnje suosjećanje. Ljubavno iskustvo živi
se mnogo više od riječi, a podijeljena ra-
dost stvara snažne odnose, što može preob-
likovati život osoba.

U vrijeme veličanja tijela i banalizira-
nja spolnosti, odgojitelj ne može ostati ne-
zainteresiran za tu tešku ali nužnu zadaću.
Pozvan je pomoći mladima da uspostavlja-
ju autentične i iskrene odnose. Isto vrijedi
i za područje strukovne etike.

3.3.4. Žeđ za apsolutnim i odsutnost veza

Duhovni život često naslućuje zraku
svjetlosti u iskustvu noći, egzistencijalne
praznine. I svakodnevni nas život može do-
vesti do dosade, nezadovoljstva i negodo-
vanja. Ne smije se zaboraviti ni iskustvo
tjeskobe i utučenosti koje doživljavaju mno-
gi mladi, što često završava uzimanjem raz-
nih droga.

Uz opasnost od pretjeranog pojedno-
stavljanja, bit će dovoljno pažljivo čitati
životopise nekoliko svetaca da bi se otkrilo
kako se, nakon »proživljenog« trenutka
»noći« (sv. Ivan od Križa), ili razdoblja
»Božje odsutnosti« (sv. Pavao od Križa) od-
nosno »pustinje« (Charles de Foucauld)
itd., ako se ta iskustva žive pomoću svjet-
losti kršćanskog iskustva, osoba učvršćuje
u vjeri. Nije rijetkost da se poslije takvih
snažnih iskustava otvori put razmjene, zajed-
ničkog sudjelovanja i traženja smisla života.

3.4. Obredni izričaj vjere

Povijest kršćanske pedagogije potvr-
đuje pozornost prema liturgiji i sakramen-
tima koje se smatra temeljnim elementima
religiozne pedagogije. Čini se da su esteti-
ka u liturgijskim obredima, brižnost ko-
jom se mladi pripremaju za pričest te aktiv-
no i radosno sudjelovanje u sakramentima
stvarnosti iz drugih vremena.

Za mnoge mlade adolescencija znači
privremeni ili konačni oproštaj od pristu-
panja sakramentima. Uostalom, kad ne-
dostaje hod dozrijevanja u vjeri, mladi čov-
jek koji moli i prima sakramente, nije uvi-
jek sposoban u njima otkriti jedan od veoma
vrijednih puteva kojima se Bog pri-
općuje čovjeku.

Kako postupiti da bi obredni izričaj vje-
re (liturgija, kult i sakramenti) bio znača-
jan u duhovnom životu mladih? Problem
se čini opsežnim i kompliciranim. Ograni-
čit ću se na neka razmišljanja, koristeći
se modelom »hodočasnika«.

Pred pogledom koji traži samo ono što je
korisno i djelotvorno, valjat će osnažiti kon-
templativni pogled. Ako mladi čovjek izgu-
bi sposobnost divljenja, osjećaj straha, vred-
notu zahvalnosti... teško će osjećati radost
u slavljenju otajstva života. Valjat će promi-
cati približavanje Bogu pomoću ljepote slav-
lja, metode koja je dosad slabo korištena,
zbog prevladavanja »istinskoga« i »dobroga«.

Preostaje međutim problem kako pri-
općiti otajstvo pomoću liturgijskih slavlja.
Liturgija naime ima vlastiti jezik koji valja
naučiti. Ne može se odreći pojmova »mi-
lost«, »griješ«, »uskrsnuće«, »Crkva«, »kra-
ljevstvo Božje«... Usprkos tomu, liturgijski
govor mora ostati sukladan doživljenom
iskustvu vjere. Mora imati istu valnu duži-
nu. Ono što se ispravno poznaje i žarko
vjeruje, jasno se očituje i srcem priopćuje.
Na taj će način liturgijska slavlja biti trenu-
ci snažnog molitvenog života i zajedništva
s Kristom, bez pretvaranja u *happening* ili
glazbeni koncert.

Usprkos kritikama, mnogo toga može-
mo naučiti od velikih mladenačkih susre-
ta... I onda kad se ne udaljuju mnogo od
klasičnih obreda, slavlja se prilagođuju raz-
nim vrstama govora suvremene kulture.
Ona zadržavaju osjećaj otajstvenoga, otvo-
renost prema transcendentnomu, ne pre-

stajući pobuđivati oduševljenje i aktivno sudjelovanje brojnih mladih.

3.5. Mjesta

Sve dosad rečeno pretpostavlja stvaranje nekih mjesta na kojima se mogu razmijeniti autentična iskustva vjere. To su zajednice s prepoznatljivim poslanjem, prostori u kojima ne prevladava frenetična aktivnost ni nemilosrdna anonimnost, nego se može »osjetiti« sveto otajstvo koje se krije iza stvarnosti, a koje kršćani zovu Bog. Samo ona zajednica vjernika u kojoj se može zamijetiti jezgra vjere i sigurnost njezina sadržaja, u kojoj postoji radostan i vedar odnos među članovima, bit će privlačna za mlade.

Analiza mladenačke religioznosti otkriva da mladi osjećaju potrebu za životnim prostorima u kojima se jamči slobodno iskustvo, unutar jasno definiranih granica. Duhovnost »hodočasnika« pretpostavlja priznavanje raznih puteva vjere. Odrasli teže prema stvaranju ideje privremenog obilježja mnogih oblika sadašnjega crkvenog života. Već je šezdesetih godina 20. st. Romano Guardini pisao kako život treba vrijeme, gubljenje vremena i proširenje vremena. Neizravni putevi, stanke i zaostajanja neizbježni su i imaju veliko značenje u životu mladih.

Duhovnost »hodočasnika« danas se ostvaruje pomoću oblika djelomičnog identifikiranja s kršćanskom porukom. To pretpostavlja izbjegavanje »mjesta tjeskobe« u kojima se od mladih zahtijeva ono što ne žele ili ne mogu ispuniti. Uz ispravno shvaćeni individualizam i pluralizam, važno je mladima dopustiti i jamčiti postupno upućivanje u vjeri. To je put po mjeri osobe. Ne uspije li se stvoriti različite etape i razine zahtjeva u vjeri Crkve, u mnogim mladima koji sigurno očituju iskreno zanimanje za vjeru i za Crkvu blokirat će se put prema zreloj duhovnosti.

4. NEKA POSREDOVANJA KOJA PROMIČU DUHOVNI ŽIVOT MLADIH

4.1. Životni projekt

Danas je teško govoriti o životnom projektu²⁸ nezainteresiranih mladih, koji su prividno umorni i bezvoljni. Mladi »bez projekta« međusobno se razmimoilaze ili sukobljavaju, poput koloidnih čestica u brownovskom kretanju.²⁹ To su mladi koji lako prihvaćaju ono što se događa u životu a da sebi ne postavljaju nikakva pitanja. Dobro je prema tome da odgojitelj, prije negoli mladima predstavi razloge zbog kojih se isplati načiniti životni projekt, upoznana zapreke koje tu nastaju.

4.1.1. Poteškoće u izradi osobnog projekta

Spomenut ću samo neke:

- *Veličanje »uspjeha« i strah od nesposobnosti da se odgovori na zahtjeve »tržišta«*

S jedne je strane riječ o brzom učenju sve novijih tehnika kako bi se mogao slijediti ritam života koji drugi nameću, usvojiti ideje koje nisu vlastite, uskladiti se s novim okruženjem. S druge strane postoji potreba za isticanjem i za postizanjem uspjeha po svaku cijenu. U tom je slučaju dopušten bilo koji put ako vodi prema krajnjem cilju. Teško se prihvaća ideja granice, neuspjeha, smrti, nedovršena djela.

U duhovnom je životu nemoguće rasti ako se iskustvo granice ne uključi u vlastito postojanje. Pojedina osoba ne može sve kontrolirati. Takvo prihvaćanje, duhovno proživljeno, povećava slobodu, odlučnost i zadovoljstvo životom.

²⁸ Sustavno viđenje teme »osobnog projekta« prikazano je u: J. M. GARCÍA, *El proyecto personal*, u: »Cuadernos de formación permanente, 9«, CCS, Madrid, 2003, str. 13-38.

²⁹ Usp. J. F. LYOTARD, *La condición posmoderna*, Cátedra, Madrid, 21986, str. 36.

- *Poteškoća da se bude svoj*

Strah da se neće biti sposoban uspjeti u životu izaziva gubitak samopoštovanja. Neki mladi boje se anonimnosti i, da bi bili netko, čine sve moguće kako bi se nametnuli drugima. Drugi se pak skrivaju iz straha da neće biti prihvaćeni. Da bi bili prihvaćeni, neki moraju činiti ono što čine drugi. Zbog toga je mladima još teže da budu ono što jesu. Kako se ne osjetiti podcijenjenim u svijetu u kojemu svi sude svima?!

- *Dio i sadašnjost*

Druga kočnica ljudskoj zrelosti je naglasak na kulturi koja daje povlašteno mjesto sadašnjem trenutku. »U skladu s tom kulturom u kojoj živimo«, piše Martín Velasco, »transcendentne stvarnosti gube mogućnost da budu pripuštene kao valjane te se proglašavaju neznakovitima i bez ikakva zanimanja i vrijednosti. Takva kultura zatvara čovjeka u uzak krug neposrednoga i pristupačnoga, te čovjek gubi osjećaj za široke prostore. Kultura netranscendencije ograničava čovjeka na ovdje i sada, tjera ga da se hvata postojećega u svakom trenutku – *carpe diem*, da se nastani u ograničenom i da svoje projekte prilagodi mjeri svojih želja.«³⁰

Krhkost društvenih odnosa i svijeta rada, kao i nepostojanost afektivnih odnosa otežavaju bilo kakav zamišljaj budućnosti. Gdje naći čvrste uporišne točke kako bi se životu dao smisao? Mnogi mladi radije se zatvaraju u djelić života, ostajući vezani uza stil života koji daje posljednju riječ slučaju i promjenjivosti želje. U tom kontekstu riječi kao što su zalaganje, vjernost ili konačni projekt kratkoga su trajanja.

4.1.2. Dinamizmi koji pogoduju izradi osobnog projekta

Ostati samo na analizi zapreka s kojima se susreće mladi čovjek koji želi organizirati svoj život oko temeljnog opredjeljenja, ne samo da je pretjerano nego i krivo prikazu-

je stvarnost. Nužno je razmišljanje nadopuniti drugim vidovima koji očituju pozitivne dinamizme i koje je moguće pokrenuti i osnažiti pomoću životnog projekta.

- *Potreba da se bude voljen*

Vrlo je složeno načiniti životni projekt bez okruženja u kojemu se osoba osjeća prihvaćenom, cijenjenom i voljenom. Zaista, svi osjećamo potrebu da nas drugi »priznaju«. Voljeti i biti voljen predstavlja bit života s drugima i uvjet da se može čuti i prihvatiti Božja ljubav: »Jer dragocjen si u mojim očima, vrijedan si i ja te ljubim« (Iz 43,4).

Odgovitelj koji, brinući se za mlade, ne uspijeva postići da se oni osjete voljenima i priznatima, neće postići dobre pedagoške rezultate. Prvo u ljubavi nije djelovanje, nego pozornost prema osobi kao takvoj. Mladi čovjek koji nije primio tu temeljnu »potvrdu«, pokušat će pripisati sebi samome dostojanstvo koje mu drugi nisu dali, te će se okružiti materijalnim bogatstvom, prestižem, željom za isticanjem. Hiperseksualnost lišena ljubavi, agresivnost i dr. neka su od daljnjih brojnih očitovanja i nastojanja da se zadobije osobna važnost koja se u načelu može primiti jedino od drugih.

- *Želja za darivanjem*

Primljena ljubav pobuđuje želju za obostranošću. Svaki životni projekt temelji se na nekom obliku altruizma. Neki se mladi usmjeruju tim putem: traže neki oblik volontarijata, neko socijalno zanimanje u kojemu posvećivanje drugima ostaje odlučujuća sastavnica osobnosti.

Odgovitelj će nastojati razabrati i pojasniti istinske razloge koji nekog mladog čovjeka potiču na darivanje. Iza društvenog angažmana može se skrivati bijeg od konkretnih životnih problema ili jednostavna želja da se sviđi drugima.

³⁰ MARTÍN VELASCO, *Ser cristiano*, str. 42.

Kao što ćemo vidjeti malo kasnije govoreći o praćenju, nužno je pozitivno vrednovati tu želju za darivanjem drugima. Riječ je o djelotvornom načinu prekida sa svijetom »zadovoljstva« kako bi se moglo ući u »dinamizam želje«.³¹

4.2. Skupina i veliki susreti

Duhovno iskustvo je osobno, ali se obogaćuje zajedničarskim životom. Mladi jednom traže toplinu male skupine, a drugom prigodom snagu velikih susreta. U oba slučaja valja pratiti iskustvo mladih.

4.2.1. Veliki susreti

Počevši od sedamdesetih godina, europski kršćani su očito manjina. U tom kontekstu veliki susreti odgovaraju potrebi da se kršćanska vjera učini vidljivom. Mnogi mladi pate od izolacije, nerazumijevanja, a ponekad i od ismijavanja. Traže sigurnost u masovnom susretu, tamo gdje bez straha da će biti osuđeni mogu izraziti radost što vjeruju. Veliki susreti s papom imaju, prije svega, taj cilj. Takvih je susreta sve više u mnogim europskim biskupijama. Biskupi nastoje okupiti mlade, koji su po sebi osamljeni i pripadaju vrlo raznolikim skupinama, kako bi izgradili crkveno zajedništvo.

Pastoral mladih danas se živi u snažnim vremenima. Susreti se žive vrlo intenzivno. Svatko na nekoliko sati napušta vlastitu monotoniju kako bi živio izvanredne trenutke. Dok se u svakodnevnom životu vjera čini slaba, u tim se prigodama učvršćuje. To su vremena duhovnog punjenja. Problem je kako nastaviti ta snažna iskustva.

Ponekad takvi veliki susreti pridonose nekoj vrsti neostvarljive iluzije. Ostavljaju dojam da će sve biti lako jer su se toliko mladi susreli i živjeli vjeru nekoliko sati, s tolikim oduševljenjem i u svečarskom okruženju. Kako se to ne bi pretvorilo u demagogiju, organizatori u pedagogiju tih susre-

ta nastoje uključiti odgovarajuće vrijeme pripreme. Tada će susret biti posebno vrijedno mjesto za zajedničku primjenu onoga što se prije toga živjelo. Kako bi se izbjeglo da sve ostane na trenutnom emocionalnom učinku, valja programirati i povratak u svakodnevni život. Mlade valja pratiti u zalaganju da prenesu u praksu ono što su slavili u velikoj skupini.

4.2.2. Mala skupina

Veliki susreti mladima nude otvaranje, poticaje, kršćanski identitet, zadovoljstvo, slavlje itd. U svakom slučaju, kasnije ih se zamjenjuje malom skupinom.

U malim skupinama mladi čovjek traži toplinu prijateljstva. Tu susreće povoljnu prigodu za izgradnju vlastite osobnosti sučeljavajući se sa svojim vršnjacima.³² Stvarni putevi preoblikovanja ostvaruju se u malim skupinama. Krenuti od malih skupina traži odlučiti da se ponovno uspostavi realizam odnosa. Doista, u skupini se može lakše u pravom svjetlu pokazati sve što uzrokuje nepokretnost i strah.

Pripadnost maloj skupini poziva na prihvaćanje stila prisutnosti i ponašanja koje je pozornije na zahtjeve drugoga; neprekidno zahtijeva obostranu odgovornost, promiče trenutke zajedničke molitve i proučavanja. U kontaktu s vlastitim vršnjacima, mladi čovjek susreće životna mjerila i praktična usmjerenja, čita činjenice koje su plod iskustva i uspoređuje ih s prošlošću, izražava se u ugodnom protagonizmu. Skupina za mnoge mlade predstavlja jedini put za prevladavanje rascjepkanosti koja stalno ugrožava njihov život. Na taj se način

³¹ Usp. S. PAGANI, *L'accompagnamento spirituale dei giovani. Verso una regola di vita*, San Paolo, Milano, 1997.

³² Usp. S. DE PIERI, *Orientamento educativo e accompagnamento vocazionale*, Elledici, Leumann, 2000, str. 26.

može lakše svladati usamljenost, koja je sastavni dio procesa osobnog razvoja.

4.3. *Osobno praćenje*

Kako bi modeli i iskustva o kojima smo govorili bili korisni i mogli obogatiti duhovni život mladih, važna je prisutnost sposobnog i provjerenog vođe, koji će mladom čovjeku pomoći da razvije sve ono što taj mladi čovjek već jest i što će, zbog prije spomenutih razloga, teško moći razviti.

Mnogo toga je u novije vrijeme napisano o praćenju mladih.³³ U ovom se članku ograničavam na prikaz nekoliko oblika pozornosti koje odgojitelj mladih u vjeri, prema mom mišljenju, ne može zanemariti. Što se ostaloga tiče, podrazumijevam da su ti pravci ostvarivanja smješteni u stupnjevit i postupan proces.

4.3.1. Otkriti ključ za tumačenje vlastitog iskustva

Lako se može dogoditi da mladi čovjek želi izgraditi svoju osobnost dopuštajući da ga vodi obmana nestvarnoga, zamišljenoga ili virtualnoga. Malo-pomalo, ponekad i neprimjetno, povećavat će se udaljenost između stvarnosti i zamišljenog svijeta. Mladom čovjeku u tom slučaju moraju pomoći odgojitelji kako bi mogao slušati svoj unutarnji glas i kako bi mu se moglo pomoći u realističnom čitanju života, u razabiraju bitnih vidova i trenutaka njegova postojanja.³⁴

Nastojat će se stvoriti mjesta u kojima mladi mogu razmišljati o svom životu. Iskustva kao što su svakodnevni život, briga za nešto, odricanje od vlastite udobnosti otvaraju za otajstvo Boga i pomažu unutarnjem sazrijevanju.³⁵ U predstavljanju pastoralnog programa za ovo desetljeće, talijanski biskupi naglašavaju kako je važno odgajati mlade za prihvaćanje njihovih vlastitih odgovornosti: »Prošlo smo se desetljeće na-

mjerno zadržali na tome kako je važno imati povjerenja u mlade i promicati njihovo uključivanje u volontarijat, u sve ono što im pomaže da žive jedini cilj ljudskoga života, a to je djelatna ljubav. Jasno je uostalom da je, kako bi se moglo voljeti kao odrasla, zrela i odgovorna osoba, nužno prihvatiti sve odgovornosti ljudskoga života: učenje, izbor nekog zanimanja, angažman u građanskoj zajednici. Snažna iskustva mogu više ili manje pomoći u mjeri u kojoj se povezuju s redovitim životnim putevima, koji se sastoje u ostvarivanju odluka za koje je osoba kasnije i odgovorna.«³⁶

³³ Sažeti prikaz ove teme, s općom bibliografijom, može se vidjeti u: J. M. GARCÍA (ur.), *Accompagnare i giovani nello Spirito*, LAS, Roma, 1998, str. 99-125. Spominjem neke monografije koje govore o duhovnom praćenju, iako se uvijek ne odnose izričito na mlade: A. LOUF, *Sotto la guida dello Spirito*, Qiqajon/Comunità di Bose, Magnano (VC), 1990; J. SASTRE GARIA, *El acompañamiento espiritual*, San Pablo, Madrid, 21993; A. LOUF, *Generati dallo Spirito*, Qiqajon/Comunità di Bose, Magnano (VC), 1994; S. PAGANI, *L'accompagnamento spirituale dei giovani. Verso una regola di vita*, San Paolo, Cinisello Balsamo, 1997; P. DEL CORE – A. M. PORTA (ur.), *Identità, cultura e vocazione. Quale futuro per la formazione in Europa?*, LAS, Roma, 2002; J. SASTRE, *Acompañar por los caminos del Espíritu*, Monte Carmelo, Burgos, 2002, str. 72-74; M. P. GASPERINI, *L'accompagnamento personale sulla base interdisciplinare*, u: B. SECONDINI i dr., *Come lievito nella pasta. La formazione in un mondo che cambia*, San Paolo, Milano, 2003, str. 119-135; *Acompañamiento: verdad o mentira*, u: »Misión joven« 43(2003)320 (monografski broj).

³⁴ Usp. J. SASTRE GARCIA, *El acompañamiento espiritual*, str. 84.

³⁵ IVAN PAVAO II, *Dat ću vam pastire (Pastores dabo vobis). Apostolska postsinodalna pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama*, Nadbiskupski duhovni stol – Glas Koncila, s.d., br. 40.

³⁶ Usp. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Comunicare il Vangelo in un mondo che cambia. Orientamenti pastorali dell'episcopato italiano per il primo decennio del 2000*, Dehoniane, Bologna, 2001, str. 51.

Susret sa životnom istinom i s istinom o čovjeku ujedno je i susret s istinom o samome sebi.³⁷ Kritičko promatranje stvarnosti treba pomoći mladom čovjeku u osobnom preoblikovanju i u želji da se daruje drugima.

4.3.2. Prihvatiti život kao dar, poziv i projekt

Mladi je čovjek pozvan izgraditi svoju osobnost pomoću povijesnog procesa koji prije svega pretpostavlja prihvaćanje svega onoga što je izvorno primio.³⁸ Kod nekih mladih to se događa spontano. Kod drugih je to, naprotiv, prvi i veliki izazov. Oni u sebi pate uvjereni da njihov život nije vrijedan življenja.³⁹ Još manje misle da bi se mogli posvetiti drugima. Loša iskustva ili temeljni nedostaci potiču ih na to da puste život neka teče ili ga olako napuštaju. U tim je slučajevima nužna prisutnost odgojitelja koji prati mlade te im pomoću razumijevanja i odgojne ljubavi pomaže prepoznati neprocjenjivi dar života i prihvatiti same sebe. To je neophodan korak da bi mladi čovjek uspio postati protagonist svoje vlastite povijesti i odgovoran za svoje odluke.

4.3.3. Promicati odnos radi izlaženja iz samoga sebe prema svijetu, prema drugome i prema Bogu

Stručnjaci na polju duhovnosti kažu kako je govor o zadovoljnom naraštaju mladih dvosmislen. Naime, zadovoljstvo koje je rezultat trenutnog blagostanja s vremenom izaziva osamljenost, tjeskobu i smrt. Zbog takva obrata mladom naraštaju toliko nedostaju velike želje. Potreba koja je neposredno zadovoljena lako vodi u vlastiti egoizam i narcizam. Želja, naprotiv, čovjeka odlučno *pokreće* dalje od samoga sebe tako da je u stanju prihvatiti poruku beskonačnoga.⁴⁰

Praćenje u vjeri mora se osloboditi subjektivističkog poimanja koje pojedinca či-

ni središtem i mjerom samoga sebe, a osobno ostvarenje zamišlja kao obranu i promaknuće samoga sebe više negoli kao otvaranje i darivanje. Isto se može reći za ona poimanja po kojima čovjek, u intersubjektivnom odnosu, ostaje robom zadovoljstva, ne uzimajući u obzir etičku dimenziju odnosa.

Pomoći mladima da se otvore za dinamizam želje znači pripremiti ih za prihvaćanje načela odvajanja od sebe samih, od stvari i od drugih kako bi se olakšao susret s nečim ili s nekim većim od njih samih, komu mogu povjeriti svoju sadašnjost i budućnost. Želju hrani i održava živom sve ono što se želi, a ne samo onaj tko želi.

Želja ostaje živom samo ako se između onoga tko želi i onoga što se želi uspostavi udaljenost koja se trajno smanjuje, ali se nikada ne dokida niti zanemari. Ta udaljenost omogućuje da nastane ono što možemo nazvati odnosom praćenja. S obzirom na ono što se odnosi na stvari, na vlastito tijelo i na Boga, postoji udaljenost koja traje: to je udaljenost u kojoj se izgrađuje želja koja u konkretnim povijesnim iskustvima uvijek ostaje nezadovoljena, ali upravo zbog toga stvara prikladan prostor

³⁷ Usp. M. BUBER, *Il cammino dell'uomo secondo l'insegnamento chassidico*, Qiqajon/Comunità di Bose, Magnano (VC), 1990.

³⁸ Usp. G. PIANA, *Uomo*, u: »Progettazione pastorale«, u: M. MIDALI – R. TONELLI (ur.), *Dizionario di pastorale giovanile*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1991, str. 1119-1128, ovdje str. 1278.

³⁹ Usp. M. QUOIST, *Costruire l'uomo. Il testamento spirituale di Michel Quoist*, SEI, Torino, 1998; J. POWELL, *Perché ho paura di essere pienamente me stesso. Alla scoperta della propria autoaffermazione*, Gribaudo, Città di Castello, 2002.

⁴⁰ Usp. PAGANI, *L'accompagnamento spirituale*, str. 36-47. O ovoj temi usp. također: D. BOTTINO, »La guida e l'itinerario spirituale: come far crescere nel chiamato il desiderio di Dio«, u: D. BOTTINO i dr., *Direzione spirituale e accompagnamento vocazionale. Teologia e scienze umane a servizio della vocazione*, Ancora, Milano, 1996, str. 102-151.

za ljudske odnose i za transcendenciju, neprestano podržavajući disanje života.

Privlačnost transcendencije očituje kad osoba poznaje temeljna pitanja egzistencije i prihvaća njezinu stvarnu jezgrovitost. Tada nastaje otvaranje prema van i prema unutra. Osoba tada shvaća da se ne može zaustaviti na onome što je neposredno zamjetljivo kao i da se ne može ograničiti na danas. Nastoji se otvoriti prema onostranosti.

4.3.4. Povesti mlade

prema stvarnoj punini života

Točka dolaska nekog projekta života ukorjenjuje se u sljedećem: Kako pomoći mladima da iz susreta s drugima prijeđu u susret s Bogom?

U dijalogu između vjere i kulture Bog se pojavljuje kao onaj koji odgovara potrebama čovjeka. Predstavlja se kao istina čovjeka, potpunog čovjeka, a posljedično tome i kao čovjekova najveća istina. Riječ je o tome da mladi shvate kako ne postoji samo logika potrebe, praznine koju valja ispuniti, nego da u čovjeku postoji mnogo snažnija želja koja ga potiče da ide dalje i da nadvlada vlastitu malenost.⁴¹

Naravno, nije lako postići tu želju za Bogom. Samo onaj mladi čovjek koji se odrekne raspršenosti vlastitih želja opstaje i uspijeva prepoznati Božju volju, tj. Božji naum s njim.⁴² Zbog toga odgojitelj ne može ostati na razini ljudskoga rasta, makar bio nadahnut kršćanstvom, nego mora doći do otkrivanja općeg i krajnjeg smisla postojanja koje jedino vjera zna i može ponuditi.

Vjera omogućuje davanje velikog smisla vlastitom postojanju, čak i onom području za koje se čini da nema nikakvog smisla. Na području vjere, sav život, sa svim svojim suprotnostima i nejednakostima, ispunjava se i razumije unutar sveukupnosti Ljubavi: »sve je u dijelu, a dio je

u svemu«⁴³. Odgoj u vjeri ne traži da se napreduje do susreta s nekim općim bogom, nego s osobom, Isusom Kristom, licem Boga Oca.

4.3.5. Istaknuti etičku i društvenu dimenziju života

Vjera u Isusa Krista mora biti potvrđena ponašanjem. Važan vid sadašnjeg kulturalnog konteksta odnosi se na društvenu formaciju. Ne može se zanemariti ponašanje koje je nužno za osiguranje preživljavanja Zemlje. Razmjerno nastojanju da svijet bude sve više globalno povezan u mrežu komunikacija, razmjene i vrijednosti, teže je biti ujedinjen na Zemlji. Istinski problem mogao bi se ukratko ovako izreći: Kako izgraditi kulturu koja će omogućiti život na Zemlji s odnosima istinske solidarnosti, istovremeno poštujući raznolikost kultura? Duhovnost mladih mora mladog čovjeka podsjetiti na njegovo izvorno stanje: stvoren je na sliku i priliku Božju i gost je na Zemlji, koja je kuća Božja. Besplatni susret s Bogom otvara mladog čovjeka za sveopću dimenziju Božje ljubavi.

5. ZAKLJUČAK

Ovaj smo članak započeli kratkim pregledom u kojem smo predstavili mlade koji danas žive sa snažnim unutaršnjim suprotnostima. Današnji mladi žive ispunjeni suprotnostima između ideala i pragmatične stvarnosti koju moraju živjeti, a kreću se unutar društvenog modela u kojemu prevladava učinkovitost. Mladi su bez čvrstih uporišnih točaka. Znatne su poteško-

⁴¹ Usp. A. MANENTI, *Affettività e vocazione*, u: »Vocazioni« 2(1992), 14-18.

⁴² Usp. LOUF, *Generati dallo Spirito*, str. 167-186.

⁴³ Usp. SASTRE GARCÍA, *El acompañamiento espiritual*, str. 57-64. Usp. također GARCÍA-MONTE, *Unificación personal y experiencia cristiana*.

će i u komuniciranju s drugim naraštajima i u prenošenju vrednota.

Upravo u tom kontekstu čini mi se nužno potrebnim da mladi na svom putu susretnu svjedoke života koji će biti sposobni prenositi spomen i razumijevanje prošlosti te, koristeći razboritost i iskustvo, uzmoći ukazati na glavne pravce koji će mladima pokazati da su protagonisti svoga života.

Oblici posredovanja koji mogu potpomoći duhovni život mladih jesu odgojiteljeva blizina i pažljivo slušanje pomoću praćenja. Investirati u mladež znači investirati u bogatstvo našega današnjeg i sutrašnjeg društva. Mladi nisu problem, nego bogatstvo, snaga.⁴⁴ Uostalom, i mladež digitalnoga društva postavlja sebi pitanja koja mladi sebi oduvijek postavljaju. Valja izazvati ili protumačiti velika pitanja koja današnja kultura prešućuje.

Možda ovo vrijeme u kojem se vjera nerijetko banalizira može biti povoljno za pročišćavanje vjere, kako bi se ona ozbiljno uklopila u život. Vjera tako može postati terapija za društvo koje je uspavano laganim konzumizmom i neposrednim zadovoljavanjem želja. Prihvatimo poziv Duha kako bismo napustili sociološku vjeru i izašli na otvoreno, izloženi ravnodušnosti društva u kojemu živimo i tržištu senzacija. Početkom devedesetih godina dvadesetoga stoljeća Iris Murdoch piše: »Živimo u kriz-

nom vremenu. U sljedećem stoljeću moglo bi doći do sloma vladavine razuma i dobra kako bi se nama upravljalo. Mnogi ljudi možda ne žele da religija preživi. Ja to međutim želim. Bilo bi grozno kad bismo se mi u Europi pretvorili u najmaterijaliziraniji dio našeg planeta, bez nježnosti i ljubavi.«⁴⁵

Nasuprot »laičkoj« duhovnosti koja ne želi ići dalje od čovjeka, želimo pokazati kako unutaršnjost stupa u odnos drugotnosti s transcendentnim Nespoznajnim. Sučelice duhovnosti imanencije želimo pokazati put prema transcenciji koja nije samo vanjština. Pred autonomijom našega modernog svijeta želimo svojim životom i svojim mišljenjem pokazati posljedice transcencije koja je prihvatila ljudsko obličje. Istina je da ne znamo kakvo je lice otajstva. Znamo tek nejasno: netko nas pita za naše ime i izvlači nas iz naše vlastite samoće. Tako se vjera pretvara u povjerljivo predanje više nego u doktrinarno poznavanje Onoga čije ime ne znamo. Tako će mladi naučiti da se vjera više voli negoli se poznaje.

⁴⁴ COMMISSIONE DELLE COMUNITÀ EUROPEE, *Libro Bianco della Commissione Europea. Un nuovo impulso per la gioventù europea* (studeni 2001). Internet adresa: http://europa.eu.int/eurlex/it/com/wpr/2001/com2001_068lit01.pdf.

⁴⁵ I. MURDOCH, u: »Diario 16« (11. 11. 1992), str. 30.